

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

بررسی تأثیر نظارت و راهنمایی آموزشی در توانمندسازی معلمان مطالعه موردی (مدرسه شهید هدایتی سیراف، متوسطه دوم)

پارسا پشایی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان.

دبیر آموزش و پرورش متوسطه دوم، شهرستان کنگان سیراف

parsa9696parsa@gmail.com

چکیده

توانمندی و توسعه‌یافتگی کارکنان از عوامل مهمی است که در دنیای امروز مورد توجه اکثر محققان و اندیشمندان قرار گرفته است. دنیا روزبه‌روز به سمت پیچیدگی و مدرن شدن می‌رود. سیستم آموزش و پرورش از جمله سازمان‌های است که همواره مورد تغییر و تحولات فراوان قرار می‌گیرد، در این بین یکی از عوامل تأثیرگذار و دخیل که می‌تواند به این امر بسیار مهم کمک کند نظارت و راهنمایی آموزشی است. یکی از عناصری که برنامه نظارت و راهنمایی آموزشی با آن به طور مستقیم سروکار دارد معلم است. معلم مهم‌ترین فرد در فرایند تدریس در کلاس درس است؛ از این رو، راهنمایان باید از ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای معلمان که قرار است با آنان کار کنند شناخت دقیقی داشته باشند. این شناخت به آنان کمک می‌کند تدارک و بینش صحیح‌تری نسبت به معلمان تحت نظارت خود پیدا کنند و در فرایند نظارت و راهنمایی بدانند با چه کسی همکاری می‌کنند و او در چه سطحی از رشد و پیشرفت حرفه‌ای قرار دارد. شناخت راهنمای آموزشی از معلم ضرورتی سازمانی و حرفه‌ای است. تبادل اطلاعات ارتباط با دیگر گروه‌های آموزشی به‌عنوان مجامع آموزشی، ارتباط سازنده بین معلمان، زمینه استفاده از تجارب و اطلاعات علمی و فنی و آموزشی در روش‌های تدریس، گسترش اطلاعات تخصصی، کاربرد وسایل آموزشی و کمک آموزشی، بهره‌گیری صحیح از وسایل و امکانات سمعی و بصری، به‌کارگیری اصول و روش‌های صحیح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی هدف اصلی راهنمایی آموزشی است. نظارت و راهنمایی آموزشی امری حساس و چندبعدی در سیستم‌های آموزشی است مطالعه انجام شده باهدف بررسی تجربه معلمان شهید علی هدایتی مبنی بر نقش سرگروه‌های آموزشی در پیش برد اهداف و توانمندسازی بوده است، با استفاده از روش مطالعه‌ای اسنادی (کتابخانه‌ای)، و میدانی (مصاحبه)، انجام شده است. یافته‌های این تحقیق اذعان دارد که تجربه معلمان شهید علی هدایتی از راهنمای آموزشی شامل: بروکراسی که اشاره به فعالیت راهنمای آموزشی در پاسخ به بخشنامه‌ها، عدم بازدید به طور مستمر از مدارس، نبود برنامه عملیاتی که با وضعیت موجود مدارس، و در مواردی دیگر می‌توان اشاره داشت به نبود منابع مالی کافی که فعالیت سرگروه‌های آموزشی را تحت شعاع، و در بحث توانمندی معلمان، برگزاری کارگاه‌های ضمن خدمت با چالش‌های عدیده‌ای روبه‌رو کرده است. همچنین در بحث توانمندی معلمان، گروه‌های آموزشی ایجاد زمینه‌های بهبود روش‌های تدریس، گسترش اطلاعات تخصصی بهبود روش‌های کاربرد مواد آموزشی، تهیه طرح‌های درسی مناسب، ترغیب در کسب و کاربرد مهارت‌های تدریس نقش مهمی دارند. نظارت آموزشی بیان می‌دارد که نظارت بر شیوه تدریس معلمان فرایندی است که لزوم آن در هر زمان و در هر دوره آموزشی احساس می‌شود و همواره باید نقشی را ایفا کند تا معلمان از امکانات موجود به نحو مطلوب استفاده کنند.

واژگان کلیدی: توانمندسازی، راهنمای آموزشی، نظارت، معلم

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۱- مقدمه

توانمندی و توسعه یافتگی کارکنان از عوامل مهمی است که در دنیای امروز مورد توجه اکثر محققان و اندیشمندان قرار گرفته است. دنیا روز به روز به سمت پیچیدگی و مدرن شدن می‌رود، اما برای همگام شدن با این تغییرات و پیچیدگی‌ها سازمان‌ها و در راستای آن کارکنان باید توانمندتر و توسعه یافته‌تر و در مقابل جامعه پاسخگو باشند. سیستم آموزش و پرورش از جمله سازمان‌های است که همواره مورد تغییر و تحولات فراوان قرار می‌گیرد، در این بین یکی از عوامل تأثیرگذار و دخیل که می‌تواند به این امر بسیار مهم کمک کند نظارت و راهنمایی آموزشی است (تاتاری بله سور، ۱۳۹۶: ۱۶). گروه‌های آموزشی به عنوان مجامع آموزشی، پرورشی و پژوهشی با این اندیشه به وجود آمده‌اند که ضمن برقراری تعامل و ارتباط سازنده بین دبیران و با جلب مشارکت آنان در فرایند تعلیم و تربیت، زمینه استفاده از تجارب و اطلاعات علمی، آموزشی و حرفه‌ای صاحب‌نظران و دبیران در رابطه با روش‌های تدریس، شیوه‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، نقد و بررسی کتب درسی، کاربرد تکنولوژی آموزشی، تقویت زمینه تحقیق و پژوهش در زمینه بررسی مسائل و مشکلات آموزش و پرورش و در نهایت بهبود کیفیت آموزشی و پرورشی را فراهم آورند (سیاوشی، ۱۳۹۱). در نظام‌های آموزشی اغلب کشورها، هدف از قرارداد نقش نظارت و راهنمایی آموزشی به طور رسمی، حل و فصل مسائل و مشکلات آموزشی معلمان، فرایند تدریس و یادگیری و ارتقای کیفیت عملکرد آنان است (چانگ و لیو، ۲۰۰۵). در مدارس ما، متأسفانه، با اینکه نظارت و راهنمایی آموزشی از وظایف سنتی مدیران آموزشی تلقی می‌شود، آنان به علل گوناگون برای اجرای این وظیفه تلاشی نکرده و نمی‌کنند. در بیشتر مدارس که نظارت و راهنمایی آموزشی بر عهده راهنمایان آموزشی است، این وظیفه کاری عادی و اداری تلقی می‌شود که در روند اصلاح وضع آموزشی معلمان تأثیر چندانی ندارد (ایران و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۶۱). لازم به ذکر است که تجربه گروه‌گرایی و تشکیل گروه‌های کاری در آموزش و پرورش کشورمان به قبل از انقلاب اسلامی برمی‌گردد. گروه‌های مختلفی چه رسمی و چه غیررسمی وارد ساختار تعلیم و تربیت شده، ولی به دلیل ضعف ساختاری و بنیادی، طول عمر آنها چندان زیاد نبوده است. در نظام آموزشی ما بنا به نیاز و مشکلات موجود، مسئولان به اتخاذ تصمیمات و ارائه راه‌ها و راهکارهایی پرداخته‌اند. یکی از این راهکارها تشکیل گروه‌های تخصصی، تحت عنوان گروه‌های آموزشی بوده که به لحاظ نقش‌ها و وظایفی که برای آن پیش‌بینی شده دارای اهمیت خاصی در آموزش و پرورش است (سیاوشی، ۱۳۹۱)؛ لذا با توجه به رسالت خطیر گروه‌های آموزشی به‌ویژه در دوره متوسطه که به دلیل آماده‌سازی نیروی انسانی برای ورود به جامعه و بازار کار، مسئولیت‌پذیری، استقلال‌طلبی، رشد شناختی و عاطفی نوجوانان نهادینه کردن فرهنگ توسعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، یکی از عوامل بسیار مهم در توسعه جامعه و سرمایه‌های اجتماعی دانش‌آموزان هستند. ابتدا اشاره می‌شود به اهمیت گروه‌های آموزشی در مدارس و توانمندسازی معلمان و سپس به بررسی ابعاد مختلف گروه‌های آموزشی بر توانمندی معلمان پرداخته می‌شود.

۱-۱. بیان مسئله

امروزه کیفیت آموزش، عامل اصلی رفاه کشورهاست. برای ارائه خدمات آموزشی باکیفیت، محور سیاست‌های آموزشی باید توسعه پایدار باشد. برای شروع و تداوم تحولات هدفمند در آموزش و پرورش، ابتدا لازم است وضعیت فعلی به‌درستی تعیین شود، نقاط قوت و ضعف شناسایی شده، و اثربخشی روش‌ها و تکنیک‌های به‌کاررفته تحلیل شود (Altun & Yengin Sarpkaya, 2020). عامل مهم در سازمان‌های آموزشی که مستقیماً در راه برآورده کردن هدفی کوشش می‌کنند، معلمان هستند. آنها هماهنگ‌کننده ارتباطات در میان دانش‌آموزان هستند تا در جهت تحقق هدف‌های تعلیم و تربیت زمینه مساعدی فراهم شود. مساعد ساختن محیط تربیتی مرهون ایجاد شرایطی است که معلم را به کار خود دل‌گرم کند و در حمایت از او مؤثر باشد (سراوانی، شریعتمداری و صفایی، ۱۳۵۳، به نقل از لطیف نژاد رودسری). گروه‌های آموزشی مانند بسیاری از گروه‌های دیگر در سازمان آموزش و پرورش، با هماهنگ کردن فعالیت دبیران در جهت اجرای اهداف آموزش و پرورش می‌تواند بر کیفیت و اثربخشی آموزشی بیفزاید. خلق و نوآوری یک یا چند کیفیت آموزشی؛ بدون تردید در دنیای معاصر آن نظام آموزشی می‌تواند قرین به موفقیت باشد که دائم در حال نوپدیدی، تغییر، نوآوری و بهبود باشد (سیاوشی، ۱۳۹۱). نظارت و راهنمایی آموزشی، از دو جزء اساسی نظارت و راهنمایی تشکیل شده است. گرچه در آموزش و پرورش این دو جز با هم استفاده می‌شوند و کاملاً به همدیگر مربوط و وابسته‌اند، اما هر کدام معانی و کاربردهای خود را دارند (لطیف نژاد رودسری، ۱۳۹۹: ۲۱). گروه‌های آموزشی باید به جنبه‌های نظری توجه نمایند؛ یعنی اینکه قوه ابتکار خود را بکار بیندازند و درک درستی از مشاهده داشته باشند. مثلاً گاهی سرگروه آموزشی در بازدید کلاس همکاران سؤالاتی را مطرح می‌نماید که دانش‌آموزان قادر به پاسخ‌گویی به آنها نیستند. در تحلیل این مسئله نباید عملکرد معلم را زیر سؤال برده و او را به نوعی مقصر بدانند. زیرا ممکن است دلیل عدم پاسخ‌گویی دانش‌آموزان به سؤالات مطرح شده در عوامل متعددی نهفته باشد که معلم در آنها نقشی نداشته است. توجه به عکس از عمل شاگردان، ماندن در کلاس تا آخر جلسه، مذاکره و گفتگوی غیررسمی با معلم بلافاصله بعد از بازدید، تشویق معلم به مشارکت در تحلیل موقعیت تدریس خود، تشویق معلمان به مشاهده تدریس یکدیگر و احترام گذاشتن به کار

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

معلم، از جمله مواردی است که باید مورد توجه گروه آموزشی قرار گیرد (کریمی، ۱۳۹۱). از سوی دیگر معلمان به دلیل نقش و اهمیتی که در فرایند تعلیم و تربیت دارند، از ارکان اصلی آموزش و پرورش به شمار می‌روند؛ بنابراین آشنایی معلمان با وظایفی چون نقش حرفه‌ای، ارتباطات مدیریت ارائه درس، تدریس و هدایت، شایستگی فرهنگی، نظارت و تضمین کیفیت تدریس بازخورد، تکالیف مدیریت کلاسی از جمله عواملی هستند که نقش گروه‌های آموزشی در راستای بهبود عملکرد معلمان را در برنامه‌ریزی آموزش و پرورش و بهینه‌سازی تعلیم و تربیت توجیه می‌کند (جعفری و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۱). داشتن کارکنان توانمند و پاسخگو یکی از مهم‌ترین مسائل سازمان‌هاست. سازمان‌ها برای ماندن در عرصه رقابت و کسب موفقیت‌ها باید کارکنانی توانمند و دارای مهارت‌ها داشته باشند. از آنجایی که آموزش و پرورش مهم‌ترین و حساس‌ترین وظیفه را در جامعه بر عهده دارد، بنابراین داشتن دبیرانی توسعه‌یافته، پاسخگو و توانمند برای انجام این وظیفه حساس ضروری به نظر می‌رسد (تاتاری بله سور، ۱۳۹۶: ۱۸). راهنمایی با صنعتی‌شدن جامعه و پیشرفت روزافزون آنها و افزایش چشمگیر حرفه‌ها و شغل‌ها و به دنبال آن دشواری مسئله انتخاب صحیح و مناسب، توجه به امر هدایت و ارشاد و راهنمایی به معنای خاص آن زیاد شد. ظهور و گسترش مراکز بسیار راهنمایی به منظور یاری و کمک به افراد به‌علاوه تحولات و دگرگونی‌های زیادی که هرروزه اتفاق می‌افتد ضرورت توجه به راهنمایی را بیشتر می‌کند (لطیف نژاد رودسری، ۱۳۹۹: ۲۲). آموزش روندی تدریجی است که از طریق آن افراد دانش عمومی کسب می‌کنند. مهارت‌ها و اطلاعات معلمان که به آنها امکان می‌دهد در تجربیات روزمره خود قدرت استدلال و داوری را پرورش دهند. نمی‌توان نقش معلم را نادیده گرفت؛ زیرا او اصلی‌ترین عامل در یادگیری دانش‌آموزان است که نتیجه آنها را به طور گسترده‌ای و وسعت می‌بخشد. اثربخشی معلم تأثیر زیادی در یادگیری دانش‌آموز دارد (حمودی، ۱۳۹۸).

۲- روش‌شناسی

روش پژوهش به موضوع، اهداف پژوهش، فرضیه و امکانات اجرایی آن بستگی دارد. بر اساس این روش هرگونه بررسی واقعیت اجتماعی ریشه در واقعیت زندگی انسان‌ها دارد. بر اساس این روش، انسان محور و منبع اطلاعات است، در تحقیق کیفی، قواعد چندان مشخصی برای تعیین نحوه اجرای مناسب و مطلوب آن و تفسیر داده‌ها وجود ندارد (بی، ارل، ۱۳۸۸). روش پژوهش حاضر توصیفی تحلیلی می‌باشد، این مطالعه از نوع بررسی‌های زمینه‌یابی است، زیرا محقق سعی دارد، نقش راهنمای آموزشی در میزان توانمندی معلمان مدرسه شهید علی هدایتی را مورد بررسی قرار دهد. این پژوهش از لحاظ هدف و ماهیت کاربردی می‌باشد. در این پژوهش ابتدا با استفاده از واژه‌های کلیدی نظیر: راهنما، آموزش، سرگروه آموزشی، راهنمای آموزشی، مدرسه، توانمندی معلمان، تجربه سرگروه آموزشی و ... نظیر اینها در پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف نسبت به جمع‌آوری منابع اقدام شد، همچنین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری که در این حیطه به مطالعه پرداخته بودند اقدام شد. سپس اطلاعات جمع‌آوری شده را از لحاظ زمانی دسته‌بندی شد و به مطالعه پرداخته شد. نوع داده‌ها این تحقیق اسنادی (کتابخانه‌ای) و میدانی (مصاحبه)، است، شیوه تحلیل اطلاعات و داده‌های گردآوری شده در این پژوهش، توصیفی (بدون اعداد ارقام) از نوع کیفی می‌باشد.

۳- بحث درباره یافته‌ها

معلمان مدرسه شهید هدایتی در رابطه با گروه‌های آموزشی در مدارس در جهت راهنمایی آموزشی و توانمندسازی چه تجربه‌ای از راهنمایی آموزشی یا به عبارتی دیگر سرگروه‌ها دارند؟ معلمان هرکدام بر نوع دیدگاه و ارتباطی که با سرگروه‌های آموزشی داشتند تجربه‌های خود را بیان داشتند. در ابتدا همکاری اذعان داشت که سرگروه‌های آموزشی به دلیل سیل بخشنامه فرصت کافی جهت برقراری ارتباط مستمر و مداوم با دبیران و دانش‌آموزان ندارند، و بیشتر درگیر نامه‌نگاری و گزارش‌ها هستند. در اکثر موارد برنامه آموزشی مدون و اثربخش که کارایی لازم داشته باشد و همکاران را از حیطه آموزش دور نکند وجود ندارد همچنین جلساتی که توسط سرگروه‌های آموزشی گرفته می‌شود معمولاً به دلیل خارج تایم اداری و مدرسه با استقبال اندکی مواجه می‌شود که نمی‌تواند نتیجه‌بخش باشد. همکاری دیگر بیان داشتند که اگر قرار است ما بتوانیم موفق در عرصه آموزش نقش‌آفرینی کنیم لازمه آن کار گروهی است که متأسفانه راهنمایان آموزشی خیلی در این باره نتوانستند موفق عمل کنند. چرا که کار فردی مثل یک موج عظیم فوران کرده و دیری نیست که این تلاش فردی فروکش کرده؛ ولی اگر کار گروهی دنبال شود در مدارس توسط سرگروه‌های آموزشی در واقع یک کار ماندگار است، و می‌تواند علم افزایی انتقال دانش تبادل تجربه‌ها و پویایی در عرصه محیط یاددهی و یادگیری به فراهم آورد. در دورانی که به سر می‌بریم یادگیری بیشتر در دامن فعالیت گروهی اثربخش‌تر است و راهنمایی آموزشی می‌تواند با برگزاری کارگاه‌های تخصصی دوره‌های ضمن خدمت متناسب با نیازهای آموزشی و مدارس در توانمندسازی معلمان نقش ویژه‌ای دارد و در پیش برد فعالیت‌های سرگروه‌های آموزشی نقش عمده‌ای دارد. بررسی و نظارت بر شیوه تدریس معلمان موضوعی است که در تمام دوره‌های آموزشی باید به آن پرداخته شود. این امر زمانی می‌تواند محقق شود که گروه آموزشی در واقع یک رهبر و سرگروهی تمام‌عیار باشد. یکی از مواردی که باید به آن توجه کافی داشت بحث انتخاب سرگروه‌های آموزشی است

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

که سرگروه در واقع باید یک فرد توانمند و تمام‌عیار باشد که بتواند گره‌های آموزشی را گره‌گشا باشد. برای همکاران کسی که سرآمد و توانمندتر باشد وظایفی که بر عهده اوست بتواند بدون کم‌وکاستی به عمل برساند، همکاران ایشان را به‌عنوان یک الگوی موفق در عرصه آموزش قلمداد کنند. تقویم اجرایی که بر اصولی علمی واقعی متناسب با توانمندی همکاران باشد، ارتباط با دیگر گروه‌های استان فراهم بشود تا همکاران از تجارب یکدیگر بهره ببرند. یکی از مواردی که جای خالی آن احساس می‌شود در واقع بحث تشکیل جلسات ماهی یکبار توسط سرگروه‌های آموزشی که در سطح شهرستان است. شاید بتوان اشاره داشت به بحث بودجه یکی از عوامل بسیار مهم در تأمین بازندهای سرگروه آموزشی، جلسات آموزشی، کارگاه‌ها و ضمن خدمات‌ها است.

جدول شماره ۱- جملات قابل تأمل

ردیف	گزاره	کد اولیه	مقوله	مضمون تأمل اول	دریافت تأمل دوم
۱	سیل بخشنامه	بروکراسی	بروکراسی، عدم بازدید، نبود برنامه عملیاتی، نبود منابع مالی اهمیت نظارت توانمندی معلمان، پایداری الگو،	سرگروه آموزشی بیشتر درگیر پاسخ بخشنامه‌ها و ارتباط کمتری با معلمان و دانش‌آموزان دارد.	سرگروه آموزشی بهتر است ارتباط مستمری با معلمان در جهت توانمندسازی و رفع نواقص آموزشی داشته باشد.
۲	برقراری ارتباط مستمر و مداوم با دبیران و دانش‌آموزان ندارند	عدم بازدید			
۳	درگیر نامه‌نگاری و گزارش‌ها	بروکراسی			
۴	برنامه آموزشی مدون و اثربخش که کارایی لازم داشته باشد همکاران را از حیطه آموزش دور نکند وجود ندارد.	نبود برنامه عملیاتی			
۵	نبود بودجه برای سرگروه آموزشی، جلسات، کارگاه‌ها، ضمن خدمت	نبود منابع مالی			
۶	کار گروهی که متأسفانه راهنمایان آموزشی خیلی در این باره نتوانستند موفق عمل کنند	بی‌توجهی به کار گروهی			
۷	کار فردی در قبال کار گروهی پایداری کمتری دارد	اهمیت کار گروهی			
۸	کار گروهی در مدارس توسط سرگروه‌های آموزشی دنبال شود، زیرا یک کار ماندگار است.	پایداری			
۹	با برگزاری کارگاه‌های تخصصی و ضمن خدمت متناسب با نیازهای آموزشی و مدارس	توانمندی معلمان			
۱۰	فعالیت‌های سرگروه‌های آموزشی در ارتباط با توانمندی معلمان	به‌روز کردن دانش معلمان			
۱۱	بررسی و نظارت بر شیوه تدریس معلمان موضوعی است که در تمام دوره‌های آموزشی باید به آن پرداخته شود.	اهمیت نظارت			
۱۲	گروه آموزشی یک رهبر و سرگروهی تمام‌عیار	نقش پیشران			
۱۳	سرگروه آموزشی موفق	الگو			
۱۴	ارتباط با دیگر گروه‌ها	تبادل اطلاعات			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نظارت آموزشی نظارت در محیط آموزشی آنچه که به‌عنوان نظارت در مدارس امروزی به کار می‌رود، یاری‌کردن معلم است برای بهبود کیفی وضع آموزش و برنامه درسی است. در واقع ردیف ۱۱ اشاره دارد به بحث نظارت و اهمیت آن اشاره می‌کند که یکی از وظایف سرگروه آموزشی بحث نظارت

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

و راهنمایی آموزشی است. در گذشته‌ها اگر بخواهیم اشاره داشته باشیم به بحث نظارت بیشتر یک رویکرد تحکمی از سوی همکاران محسوب می‌شده در صورتی که امروزه می‌بینیم به شیوه رویکرد ارتباطی و بحث کمک‌کردن به معلمان در بحث بهبود در ابعاد مختلف تدریس است. همچنین کربمی درباره نظارت آموزشی بیان می‌دارد که نظارت بر شیوه تدریس معلمان فرایندی است که لزوم آن در هر زمان و در هر دوره آموزشی احساس می‌شود و همواره باید نقشی را ایفا کند تا معلمان از امکانات موجود به نحو مطلوب استفاده کنند و بهبود کیفیت آموزشی را سرلوحه کار خود قرار دهند. در شرایط فعلی که برای آموزش، الگوهای تدریس مختلفی توصیه می‌شود و پیچیدگی در آموزش و تدریس بیشتر از هر زمانی است (لطیف نژاد رودسری، ۱۳۹۹: ۲۷). ردیف: ۱۴ مضمون تبادل اطلاعات ارتباط با دیگر گروه‌های آموزشی به‌عنوان مجامع آموزشی، ارتباط سازنده بین معلمان، زمینه استفاده از تجارب و اطلاعات علمی و فنی و آموزشی در روش‌های تدریس، گسترش اطلاعات تخصصی، کاربرد وسایل آموزشی و کمک آموزشی، بهره‌گیری صحیح از وسایل و امکانات سمعی و بصری، به‌کارگیری اصول و روش‌های صحیح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی فراهم می‌نماید (جعفری و همکاران، ۱۳۹۶). در واقع این متن اشاره دارد به با برگزاری کارگاه‌های تخصصی و ضمن خدمت متناسب با نیازهای آموزشی و مدارس توانمندی معلمان و همچنین فعالیت‌های سرگروه‌های آموزشی در ارتباط با توانمندی معلمان، به‌روز کردن دانش معلمان است. ردیف: ۱۲ گروه آموزشی یک رهبر و سرگروهی تمام‌عبار در واقع اشاره به نقش پیش‌ران نظارت از جمله شرط‌های اصلی تحقق هدف‌های یک سازمان آموزشی است. مدیران برای انجام وظیفه نظارت و راهنمایی آموزشی باید در زمینه‌های گوناگون از جمله رهبری، روابط انسانی و تقویت برنامه‌های آموزشی مهارت کافی داشته باشد و آنها را برای پیشبرد برنامه‌های مدرسه به کار گیرد. هدف اصلی راهنمایی آموزشی رشد و رسیدن به کمالات است. نظارت و راهنمایی آموزشی امری حساس و چندبعدی در سیستم‌های آموزشی است (تاتاری بله سور، ۱۳۹۶: ۱۶). ردیف: ۱۳ سرگروه آموزشی موفق به‌عنوان یک الگو: وظیفه نظارت و راهنمایی هم حساس است و هم دشوار و از عهده هر کسی بر نمی‌آید. کسی می‌تواند به‌درستی از عهده انجام‌دادن وظیفه نظارت و راهنمایی آموزشی برآید که هم در مسائل آموزشی و روان‌شناسی صلاحیت علمی داشته باشد و هم درایت، ابتکار و هوش زیادی داشته باشد تا بتواند با دیگران ارتباط سالمی برقرار کند و معلمان را تحت‌تأثیر اخلاق نیکو و شخصیت علمی خود قرار دهد. از این‌رو برای جذب و به‌کارگیری سرگروه‌های آموزشی باید از ملاک‌های متناسب با شرایط نظام آموزشی موجود استفاده شود تا بر پایه آن بتوان گامی استوار در خدمت نظام آموزشی برداشت و با ایجاد آمادگی لازم، از توانایی‌های آنان در فعالیت‌های آموزشی استفاده کرد (کربمی، ۱۳۹۱). در واقع اگر قرار است یک نفر به‌عنوان سرگروه آموزشی یک درس معرفی شود برای یک سال تحصیلی در واقع باید یک فرد موفق و توانمند باشد که به‌عنوان الگوی همکاران قرار گیرد و در جهت پیش برد اهداف آموزشی مؤثر مواقع باشد. ردیف: ۱۰ مضمون فعالیت‌های سرگروه‌های آموزشی در ارتباط با توانمندی معلمان می‌توان اشاره داشت به مطالعاتی که توسط تاتاری انجام شده، راهنمایان آموزش به‌منظور اصلاح وضع آموزش تحت عنوان رهبران آموزشی با معلمان و به کمک آنان کار و فعالیت می‌کنند و از طریق همکاری حرفه‌ای سعی در ارتقاء کیفیت عملکرد معلمان و رفع مسائل و مشکلات آنان دارند. اگرچه برنامه‌های نظارت و راهنمایی آموزش مختلف متفاوت است وظایف آنان کم‌وبیش مشابه است (تاتاری بله سور، ۱۳۹۶: ۲۱). ردیف: ۳ اشاره دارد به درگیر نامه‌نگاری و گزارش‌ها مضمون آن بروکرسی است، بخش قابل‌توجهی از فعالیت سرگروه آموزشی برای پاسخ به بخشنامه‌ها باوجود اینکه مهم‌ترین نقش رهبران آموزشی نقش حرفه‌ای و تخصصی آنها است، اما در وضع کنونی، بیشترین فعالیت و نقش غالب آنها به‌صورت نقش اداری سازمانی درآمده است (Baharestan, 2008). ردیف ۸ و ۷ اشاره دارد به مضمون کارگروهی و پایداری آن که کار فردی در قبال کار گروهی پایداری کمتری دارد اهمیت کار گروهی در مدارس توسط سرگروه‌های آموزشی دنبال شود از آنجاکه با فعالیت کارکنان سازمان در قالب گروه‌ها، بهتر وظایف سازمانی آنها انجام می‌گیرد و هماهنگ می‌شود، مدیران با استفاده از گروه‌ها فعالیت کارکنان را در جهت اجرای اهداف سازمان هماهنگ می‌کنند. بی شک سازمان‌های آموزشی از جمله سازمان‌هایی هستند که به دلیل نوع فعالیت و ماهیت کارها نیاز به تلاش و فعالیت گروهی دارند (سیاوشی، ۱۳۹۱). در ردیف: ۹ اشاره به مضمون توانمندی معلمان توسط سرگروه‌های آموزشی اشاره داشته، با برگزاری کارگاه‌های تخصصی و ضمن خدمت متناسب با نیازهای آموزشی و مدارس توانمندی معلمان، در واقع اهداف گروه‌های آموزشی ایجاد زمینه‌های بهبود روش‌های تدریس، گسترش اطلاعات تخصصی بهبود روش‌های کاربرد مواد آموزشی، تهیه طرح‌های درسی مناسب، ترغیب در کسب و کاربرد مهارت‌های تدریس، بهره‌گیری از اطلاعات روان‌شناسی یادگیری، آشنایی بیشتر با روش‌های صحیح علمی تدریس است (سیاوشی، ۱۳۹۱). موضوع تأمین مالی آموزش از جمله موضوعاتی است که در سراسر جهان با بحران جدی مواجه شده است. این بحران از یک سو بر اثر تقاضای فزاینده برای آموزش و از سوی دیگر به دلیل محدودیت عمومی منابع مالی در این بخش پدیدآمده است. اختصاص حجم قابل‌ملاحظه‌ای از منابع به آموزش عمومی، نیاز فرایند آموزش به منابع بیشتر و ارتباط آموزش با رشد و توسعه کشور و عدالت اجتماعی از جمله دلایل توجه ویژه به موضوع تأمین مالی آموزش است. تنگناهای شدید مالی در طی سال‌های گذشته ضمن انحراف توجه و نیروی برنامه‌ریزان و مسئولان از ارتقای سطح آموزش کشور به حل‌وفصل مشکلات مالی موج کاهش کیفیت خدمات آموزش شده است و این در حالی است که انتظار می‌رود نیاز آموزش و پرورش به منابع مالی بیشتر در طی سال‌های آینده با شتاب بیشتری افزایش یابد؛ بنابراین تأمین منابع مالی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

آموزش بسیار مهم قلمداد می‌شود و بر اثر تقاضای فزاینده آموزش و محدودیت‌های عمومی منابع مالی، تأمین منابع مالی در امر آموزش با مشکلات عدیده‌ای مواجه است (شیخ سیه بنوییه و احمدی، ۱۳۹۶).

۴- تأملی بر یافته‌های پژوهش

یکی از اساسی‌ترین بخش‌ها، در هر جامعه‌ای، بخش آموزش و پرورش است؛ زیرا این نهاد، عامل اصلی و کلیدی توسعه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی هر کشور محسوب می‌شود؛ از سوی دیگر، مدارس، از ارکان اصلی آموزش و پرورش‌اند که نقش اصلی را در موفقیت نظام آموزشی هر کشور به عهده دارند و این نظارت و راهنمایی آموزشی است که از به انحراف کشیده شدن اهداف آموزشی جلوگیری کرده، به تعالی کیفیت آموزشی می‌پردازد و این امر در نهایت، متضمن پیشرفت، رشد و توسعه کشور، در ابعاد مختلف است. راهنمای آموزشی می‌تواند مهارت‌ها و دانش معلم را از چند جنبه بررسی و تحلیل کند. دانش در مورد موضوع درسی، دانش در مورد روش‌های تدریس و مهارت در کاربرد آنها، دانش در مورد برنامه درسی، دانش در مورد روابط انسانی و مهارت در کاربرد آنها، نگرش‌های معلمان عامل مهم دیگری است که باید در اصلاح فرایند آموزش بدان توجه شود. همچنین نگرش معلم نسبت به دانش‌آموزان، همکاران، کتاب‌های درسی، کلاس درس و... بر عملکرد کلاسی مؤثر است. مطالعه انجام شده باهدف بررسی تجربه معلمان شهید علی هدایتی مبنی بر نقش سرگروه‌های آموزشی در پیش برد اهداف و توانمندسازی بوده که با روش مطالعه‌ای کتابخانه‌ای و مصاحبه انجام شده است. یافته‌های این تحقیق اذعان دارد که تجربه معلمان از راهنمای آموزشی شامل: بروکراسی که اشاره به فعالیت راهنمای آموزشی در پاسخ به بخشنامه‌ها دارد. عدم بازدید به طور مستمر از مدارس، نبود برنامه عملیاتی که با وضعیت موجود مدارس و در مواردی دیگر می‌توان اشاره داشت به نبود منابع مالی کافی که فعالیت سرگروه‌های آموزشی را تحت شعاع، و در بحث توانمندی معلمان، برگزاری کارگاه‌های ضمن خدمت تأثیر بسزایی دارد. در بحث توانمندی معلمان، گروه‌های آموزشی ایجاد زمینه‌های بهبود روش‌های تدریس، گسترش اطلاعات تخصصی بهبود روش‌های کاربرد مواد آموزشی، تهیه طرح‌های درسی مناسب، ترغیب در کسب و کاربرد مهارت‌های تدریس نقش مهمی دارند. نظارت آموزشی بیان می‌دارد که نظارت بر شیوه تدریس معلمان فرایندی است که لزوم آن در هر زمان و در هر دوره آموزشی احساس می‌شود و همواره باید نقشی را ایفا کند تا معلمان از امکانات موجود به نحو مطلوب استفاده کنند

پیشنهادها

- ۱- مهیا کردن شرایط آموزشی برای توانمندی همکاران در استفاده از تجهیزات و تکنولوژی تدریس نوین.
- ۲- رفتارهای مربوط به تدریس مطلوب را به طور صریح مشخص کنند.
- ۳- فرصت‌هایی را برای معلمان برای کسب مهارت‌های ضروری فراهم نمایند.
- ۴- دستاوردهای یادگیری دانش‌آموزان را به طور مشترک با معلم تحلیل کنند.

منابع

- بی، ارل. (۱۳۸۸). **روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی**. ترجمه رضا فاضل، تهران: انتشارات سمت.
- تاتاری بل سور، اسماعیل. (۱۳۹۶). **بررسی رابطه بین نظارت و راهنمایی مدیران با توسعه حرفه‌ای**. پاسخگویی و توانمندسازی روان‌شناختی دبیران دوره دوم متوسطه دولتی پسرانه شهر ارومیه در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه.
- جعفری سکینه، دامغانیان، حسین، عبد شریفی، فاطمه. (۱۳۹۶). **رابطه ساختاری نقش گروه‌های آموزشی با کیفیت عملکرد معلمان**. مطالعات آموزش و یادگیری (علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز). دوره: ۹، شماره: ۲ (پیاپی ۲-۷۳). صفحات: ۳۷-۵۸
- حمودی، عبدالله. (۱۳۹۸). **نقش راهبران آموزشی و تربیتی در توانمندسازی معلمان دوره ابتدایی استان خوزستان**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم تربیتی، پردیس دانشگاه فرهنگیان تهران.

کنفرانس ملی مطالعات کاربرد فناوری در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

ISC
01221-91642
CIVILICA
Sponsored and Indexed by
The Ministry of Education

سیاوشی، شیرزاد. (۱۳۹۱). اهمیت و جایگاه گروه‌های آموزشی. کارشناس تکنولوژی آموزشی شهرستان نهاوند. <http://tec-nah.blogfa.com/post/62>

شیخ سیه بنوییه، صدیقه، احمدی، نجمه. (۱۳۹۶). تأمین مالی آموزش و راه‌های تخصیص منابع. همایش ملی رویکردهای نوین آموزشی و پژوهشی در تعلیم و تربیت.

کریمی، بهرام. (۱۳۹۱). نقش گروه‌های آموزشی در فرایند یاددهی و یادگیری. تکنولوژی آموزشی - طراحی - اجرا - ارزشیابی، فناوری و تکنولوژی آموزشی - کاربرد فناوری نوین در آموزش. [/http://www.eduasadabad.blogfa.com/Profile](http://www.eduasadabad.blogfa.com/Profile)

لطیف نژاد رودسری، ابوالفضل. (۱۳۹۹). شناسایی وضعیت نظارت و راهنمایی آموزشی مدارس ابتدایی مشهد از دیدگاه معلمان بر اساس مؤلفه جو مدرسه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی حکمت رضوی.

Altun, B. & Yengin Sarpkaya, P. (2020). »The actors of teacher supervision«. Journal of Human Sciences, 17(1), 284-303.

Baharestan. Jalil. (2008). The Role of Educational Guides from the Viewpoint of Teachers and Principals of Yazd Elementary Schools in the Academic Year 2006-2007. Quarterly Journal of Humanities, 12 (4), 126-97. [In Persian].